

INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS AND GOVERNANCE BY NATIONAL ECONOMY

DOI: 10.46340/eujem.2023.9.3.1

Maryna Kalashlinska, PhD in Political Science

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5825-3631>

International Cooperation Centre City of Lublin, Poland

GEOPOLITICAL AND MACROECONOMIC CHANGES CAUSED BY THE WAR IN UKRAINE

Марина Калашлінська, к. політ. н.

Центр Міжнародного Співробітництва Адміністрації м. Люблін, Польща

ГЕОПОЛІТИЧНІ ТА МАКРОЕКОНОМІЧНІ ЗМІНИ, ВИКЛИКАНІ ВІЙНОЮ В УКРАЇНІ

This article explores the impact of the war in Ukraine on the global political order and macroeconomic processes, shedding light on its geopolitical consequences and analysing the resulting macroeconomic changes. The war in Ukraine has consequences that extend far beyond the country's borders, impacting the global order as a whole. This conflict has caused geopolitical and macroeconomic changes that affect not only Ukraine but also the international community at large. Due to its geopolitical location, economic power, and global influence, Ukraine has become the epicentre of events that are reshaping the modern world politics and economy, influencing political strategies, geopolitical alliances, and economic agreements. Understanding this impact is crucial for the global community as it helps comprehend the scale and repercussions of the conflict in Ukraine on a global level. This article aims to shed light on this issue and contribute to the discussion of the international dimensions of the war in Ukraine. Prior to the onset of the full-scale war in Ukraine, there existed a somewhat illusory but relative balance of power in the world, where regional and global actors held their positions in the political and economic arenas. However, on February 24, 2022, this state of affairs was completely shattered, triggering significant geopolitical and macroeconomic shifts. The war not only dismantled the fragile global understanding and previously established mechanisms of cooperation but also undermined the fundamental principles of international law and policies, as well as the international system itself. The war in Ukraine clearly demonstrated to the entire international community that the world we were accustomed to no longer exists. This requires all international actors to study new challenges and threats, reassess strategies and political courses, and seek new paths of cooperation to ensure global order and protect their own security. Undoubtedly, the war in Ukraine has also caused serious macroeconomic consequences. These include disruptions in energy and food supply, rising commodity prices, obstacles to foreign trade and investment – all of which destabilize the global economy and international markets, compelling global economic actors to adapt to new conditions, seek alternative paths of development, and explore new suppliers and markets. Additionally, it will highlight the macroeconomic changes caused by the war, such as the redistribution of global financial markets, energy and food crises, and more.

Keywords: war in Ukraine, geopolitical changes, macroeconomic impact, global political order, international relations, geopolitical alliances.

Актуальність теми. Війна в Україні викликала наслідки, що виходять далеко за межі цієї країни, впливаючи на весь світовий порядок в цілому. Через своє геостратегічне розташування та господарську потужність, Україна стала епіцентром подій, які змінюють сучасну світову політику

та економіку, впливаючи на політичні стратегії, геополітичні альянси та економічні угоди. Розуміння масштабів та напрямів цього впливу є важливим для глобального співтовариства, адже воно допомагає зрозуміти його глобальність та наслідки конфлікту в Україні на світовому рівні. Ця стаття має на меті освітити цю проблематику та сприяти обговоренню міжнародних економічних та політичних вимірів війни в Україні.

До початку повномасштабної війни в Україні існував відносний баланс сил у світі – хоча він і був дещо ілюзорний, – де регіональні та глобальні актори займали свої позиції на політичній та економічній аренах. Однак, 24 лютого 2022 року повністю зруйнувало цей стан речей, викликавши тектонічні геополітичні та макроекономічні зсуви¹. Адже війна не тільки зруйнувала хитке світове порозуміння та створені раніше механізми співробітництва, але й продемонструвала слабкість системи підтримання міжнародної безпеки та стабільності, яка існувала до того часу. Це чітко продемонструвало всьому міжнародному співтовариству, що того світу, до якого ми звикли, більше не існує, отже для забезпечення нового світового порядку, його безпеки та стабільності, всі міжнародні актори мають з увагою поставитися до вивчення нових викликів та загроз, переосмислення власних стратегій та політичних курсів, а також пошуку нових шляхів співробітництва в світі.

Війна в Україні, безперечно, викликала і серйозні макроекономічні наслідки. Серед яких, розриви в постачанні енергоресурсів та продовольства, зростання вартості сировини та товарів, перешкоди для зовнішньої торгівлі і інвестицій тощо – усе це розхитує глобальну економіку та міжнародні ринки, що змушує світових економічних акторів адаптуватися до нових умов, шукати альтернативні шляхи розвитку, нових постачальників та ринки збуту.

На вирішення цих завдань і спрямована ця стаття, де ми розглянемо вплив війни в Україні на світовий політичний порядок та макроекономічні процеси; окреслимо основні її геополітичні наслідки, зокрема її вплив на міжнародні відносини, екологію, безпеку та стратегічні союзи. Також ми зазначимо ті макроекономічні зміни, які спричинила війна, такі як перерозподіл глобальних фінансових ринків, енергетична та продовольча кризи тощо. Актуальність цієї теми не викликає жодних сумнівів, адже вивчення геополітичних та макроекономічних змін, викликаних війною в Україні, вимагає уваги та обговорення, є необхідною для глибокого розуміння сучасних подій і вирішення складних проблем, що стоять перед міжнародним співтовариством, для забезпечення майбутнього миру, безпеки, стабільності та процвітання.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи геополітичні та макроекономічні наслідки війни в Україні, ми отримуємо можливість розглянути широкий спектр проблем, починаючи від безпеки та стабільності в регіоні, до впливу на міжнародну торгівлю, економічний розвиток та геополітичні зміни. Ці аспекти є ключовими для розуміння впливу війни на Україну та її місце в сучасному світі. Завдяки важливості цієї теми, вивчення геополітичних та макроекономічних змін, викликаних війною в Україні, є важливим кроком у напрямку розробки стратегій врегулювання конфліктів, побудови стійкого миру та просування економічного розвитку. Розширення нашого розуміння цих змін може сприяти формуванню ефективних політичних рішень та способів підтримки України в її зусиллях з відновлення та розвитку.

Таким чином, війна в Україні привела до важливих змін у геополітичному та макроекономічному просторі. Вона порушила розподіл сил та створила нові виклики для міжнародної спільноти. Розглядання різних видів цих змін стане важливим кроком у розумінні їх впливу на світ та шляхів подальшого розвитку. Геополітичні та макроекономічні зміни, викликані війною в Україні, мають значний вплив на світ у багатьох аспектах. Запровадження нових політичних та економічних факторів породжує виклики, які вимагають нашої уваги та аналізу:

1. Геополітична нестабільність. Війна в Україні спричинила розбалансованість і розподіл силових відносин в регіоні та вплинула на геополітичні стратегії країн, що мають інтереси, як у самому регіоні, так і за його межами². Вона спричинила напруженість у відносинах між країнами, зміну границь, конфлікти та перерозподіл впливу. Політичні наслідки: Війна в Україні призвела

¹ Городніченко, Ю., Сологуб, І., ді Мауро, Б. В. (2022). Відбудова України: принципи та політика. *Centre for Economic Policy Research* <https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf> (2023, травень, 18).

² Юрчишин, В. (ред.) (2022). *Геополітичні та геоekonomічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі*. Київ: Центр Разумкова, 49.

до зміни політичної карти регіону та створення нових геополітичних альянсів. Це також справило вплив на міжнародні відносини та дипломатичні зусилля з врегулювання конфлікту.

2. Гуманітарна катастрофа та постраждале мирне населення. Війна призвела до гуманітарної кризи, ескалації насильства та страждань мирного населення, а також масової міграції та біженства – мільйони українців були змушені залишити свої домівки та стати або внутрішніми переселенцями, або шукати безпеки в інших країнах. Це призвело до наймасштабнішої з часів другої світової війни гуманітарної кризи, яка стала викликом для міжнародного співтовариства¹. Країни, що приймають біженців, стикаються з великим навантаженням на свої медичні системи, соціальну і економічну інфраструктуру. Крім того, необхідна психологічна підтримка для переселенців та постраждалого населення, щоб допомогти їм адаптуватися до нових умов і втілитися в нових суспільствах.

3. Негативні екологічні наслідки та загроза довкіллю. Крім тисяч смертей і руйнування важливої інфраструктури, війна викликала іншу кризу, що наслідки якої будуть відчуватися роками – екологічна шкода²: забруднення довкілля, негативний вплив на екологічні системи регіону, зокрема через забруднення ґрунтів, водних джерел та повітря тощо. Ця екологічна криза представляє серйозну загрозу для всього світу, адже питання екології – це не проблема лише однієї країни. Вона включає руйнування природних резерватів, забруднення ґрунтів та водних ресурсів, руйнування природного біорізноманіття, кліматичними змінами і, що найстрашніше, реальною загрозою ядерної війни. Тож, екологічна криза, викликана війною в Україні, пов'язана з широкомасштабною та серйозною шкодою, яка має довгострокові наслідки для довкілля та для здоров'я людей по всьому світу.

4. Макроекономічні виклики та нестабільність через війну в Україні. Війна не тільки спричинила серйозні економічні збитки для самої України, але й вплинула на стабільність світової економіки в цілому³. Значна зміна економічних факторів, включаючи зростання вартості енергетичних ресурсів та обмеження торгівлі, викликала нестабільність і невпевненість у світовому економічному ландшафті. Це призвело до скорочення інвестицій, зменшення торговельної активності, перерозподіл світових ринків енергоресурсів та сировини, а також погіршення бізнес-клімату в світі та зростання інвестиційних ризиків. Країни змушені переосмислювати свої економічні стратегії, враховуючи нові геополітичні реалії та тенденції.

5. Загроза для світової продовольчої безпеки. Україна є великим постачальником зерна та продовольства в світі. Так, до початку війни, Україна була четвертим світовим виробником і експортером сільськогосподарських товарів⁴. Війна в Україні спричинила продовольчу кризу на глобальному ринку продуктів харчування та загрози голоду в деяких регіонах світу (зокрема, в країнах Африки). Також через руйнування сільськогосподарської інфраструктури в Україні, зокрема, систем зрошення, сховищ для зерна та інших сільськогосподарських споруди, а також втрату придатних для обробки сільськогосподарських земель в Україну, під загрозу ставиться не тільки актуальна продовольча безпека в світі, але й можливість її забезпечення і в довготривалій перспективі, вже після закінчення війни.

Таким чином, геополітичні та макроекономічні зміни, викликані війною в Україні, впливають на глобальну світову безпеку. Всі вони свідчать про серйозну та багатогранну загрозу для стабільності геополітичної та макроекономічної ситуації в світі. Для цього розглянемо п'ять ключових аспектів, які **зазначені в Рис. 1**: геополітична нестабільність, гуманітарна катастрофа та постраждале мирне населення; негативні екологічні наслідки та загроза довкіллю; економічні втрати та нестабільність; а також загроза для продовольчої безпеки світу. Ці аспекти показують різні аспекти впливу війни на глобальну ситуацію та наголошують на необхідності пошуку рішень для забезпечення стійкості світової системи відносин.

¹ Лубрані, О. (2022). Війна спричинила найшвидше та наймасштабніше переміщення людей у Європі з часів Другої світової війни. *Організація Об'єднаних Націй Україна* <<https://ukraine.un.org/uk/175836-війна-спричинила-найшвидше-та-наймасштабніше-переміщення-людей-у-європі-з-часів-другої>> (2023, травень, 18).

² Faria, G. (2022). Scorched Earth: The Catastrophic Environmental Costs Of Russia's Invasion Of Ukraine. *Radio Free Europe/Radio Liberty* <<https://www.rferl.org/a/ukraine-environmental-catastrophe-russia-invasion-ecosystems/31919411.html>> (2023, травень, 18).

³ Центр Разумкова (2023). *З чим світ входить у 2023 р. Економічні перспективи відновлення України. Аналітична доповідь* <https://razumkov.org.ua/images/pdf/2023_MATRA_I_KVARTAL.pdf> (2023, травень, 18).

⁴ Юрчишин, В. (ред.) (2022). *Геополітичні та гео економічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі*. Київ: Центр Разумкова, 67.

Наростання нестабільності у геополітичних процесах

- Загострення латентних територіальних конфліктів в світі, загроза нових анексій
- Неконтрольоване поширення озброєнь та військових конфліктів
- Порушення балансу сил міжнародних акторів, створення нових геополітичних альянсів
- Численні порушення прав людини, вбивства та інші злочини призводять звикання світу до варварських актів і трагедій

Гуманітарна криза

- Нечувана масштабна хвиля біженців та переселенців
- Навантаження на медичну систему, що викликане лікуванням, як поранених військових, так і біженців та переселенців
- Гуманітарна катастрофа в окремих регіонах, зокрема, на Херсонщині
- Необхідність надання необхідних житлових умов, харчування, питної води, медикаментів та інших необхідних ресурсів для біженців та переселенців

Негативні екологічні наслідки та загроза довкіллю

- Катастрофа на Каховській ГЕС та знищення Каховського водосховища
- Викид токсичних речовин, забруднення ґрунтів та водних ресурсів
- Руйнування екосистем та негативні впливи на природні резервати
- Загроза світової ядерної війни, ризик радіоактивного забруднення

Макроекономічні виклики та нестабільність через війну в Україні

- Перерозподіл ринків енергоресурсів, що впливають на економічну стабільність регіонів та світову енергетичну безпеку
- Втрата ринків міжнародними компаніями та корпораціями, фінансові втрати цих компаній, а також зміна їх стратегій та інвестиційних портфелів
- Порушення глобальної логістичної інфраструктури та ланцюгів постачань
- Збільшення витрат на оборону та озброєння

Загроза для світової продовольчої безпеки

- Руйнування сільськогосподарської інфраструктури в Україні (системи зрошення, сховища для зерна та інші сільськогосподарські споруди)
- Втрата придатних для обробки сільськогосподарських земель, що ставить під загрозу продовольчу безпеку в світі в довготривалій перспективі
- Зменшення постачання зерна на світовий ринок, що призводить до недостатку продуктів харчування та загрози голоду в деяких регіонах світу
- Підвищення цін на продовольство в світі через зростання попиту

Рис. 1. Ключові загрози глобальній міжнародній безпеці, викликані війною в Україні¹

¹ Джерело: узагальнено автором.

Отже, **наростання нестабільності у геополітичних процесах**, що викликане війною в Україні, має широкий спектр наслідків та вплив на світову ситуацію. Перш за все, ми спостерігаємо загострення латентних територіальних конфліктів у різних регіонах світу, що викликає загрозу нових анексій та територіальних претензій. Така напруженість та конфлікти породжують нестабільність у міжнародних відносинах та можуть мати далекосяжні наслідки¹. Крім того, це призводить до неконтрольованого поширення озброєнь та військових конфліктів у всьому світі. Зростання збройних сутичок та військових інцидентів зводить нанівець дипломатичні шляхи вирішення конфліктів та породжує стан напруженості на міжнародному ринку. Адаже порушення балансу сил між геополітичними альянсами, що існували раніше, спонукає до формування нових не завжди очікуваних їх форм. Світова політична карта перебудовується, і це викликає занепокоєння та невизначеність щодо майбутнього розвитку.

Зауважимо, що війна росії в Україні призводить до численних порушень прав людини, актів насильства та інших злочинів. Щоденно новини переповнені інформацією про нових загиблих, як серед військовий, так і серед мирного населення. Це викликає **глибокі гуманітарні проблеми** як серед українців, так і серед населення країн, що зіткнулися з нечуваною масштабною хвилею біженців та переселенців. Адаже після початку повномасштабної війни, мільйони людей почали шукати притулок та безпеку в інших регіонах та країнах. Це викликає потреби в організації системи прийому та розміщення біженців, а також породжує потребу у наданні житлових умов, харчування, питної води, медикаментів та інших необхідних ресурсів. Більш того, гуманітарна криза включає навантаження на медичну систему, яке виникає внаслідок потреби у лікуванні поранених військових, а також забезпеченням медичної допомоги біженцям та переселенцям. Це створює значний тиск на медичні установи і потребує додаткових ресурсів та фахівців, щоб впоратися з викликами, пов'язаними з наданням належної медичної допомоги.

Зауважимо, що в окремих регіонах України, наприклад, на Херсонщині після 6 червня 2023 року, ситуація сягнула катастрофічних масштабів, де місцеве населення зіткнулася з колосальним затопленням територій, внаслідок чого було люди були позбавлені житла, доступу до необхідних ресурсів, а замість рятування, опинилися під обстрілами росіян. У світлі цих фактів, необхідно активізувати гуманітарні зусилля та забезпечити координацію міжнародної спільноти для надання допомоги постраждалому населенню. Це вимагає мобілізації ресурсів, фінансової підтримки, медичного обладнання та експертного знання з метою забезпечення необхідних гуманітарних потреб та покращення умов життя у постраждалих районах.

В цьому випадку йдеться не лише про гуманітарну катастрофу, знищення Каховського водосховища внаслідок підриву росією Каховської ГЕС призвела до **нечуваних екологічних наслідків**², серед яких серйозне забруднення водних ресурсів; руйнування екосистем в регіоні; значний викид токсичних речовин, які роблять непридатними для використання ґрунти та водні ресурси; серйозні проблеми для біологічного різноманіття та природних резерватів, які є важливими екосистемами і місцями збереження рідкісних видів. Безумовно, окрім тих факторів, що були вказані вище, надзвичайно страшною загрозою, що актуалізувалася з початком війни в Україні стала загроза ядерна. Адаже вона не тільки може призвести до радіоактивного забруднення окремих територій, ризику поширення ядерної зброї та радіоактивних матеріалів, а й в перспективі призвести до світової ядерної війни, яка може поставити під загрозу саме існування людства. Ці негативні екологічні наслідки вимагають негайних заходів для мінімізації забруднення, відновлення пошкоджених екосистем та запобігання подальшим екологічним катастрофам. Міжнародна спільнота повинна спрямувати свої зусилля на врегулювання конфлікту та встановлення стабільності, щоб забезпечити охорону довкілля та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Стало очевидним, що війна в Україні призвела до **значних макроекономічних змін та нестабільності як на регіональному, так і на світовому рівнях**. Одним з найважливіших аспектів є перерозподіл ринків енергоресурсів, який впливає на економічну стабільність різних

¹ International Electronic Scientific and Practical Journal "WayScience" (2023). *Russia-Ukraine War: Consequences for the World* <<http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2023/03/Conference-Proceedings-March-2-3-2023-3.pdf>> (2023, травень, 18).

² Платформа рішень для менеджерів природоохоронної діяльності (2023). *Екологічна катастрофа* <<https://ecolog-ua.com/theme/ekologichna-katastrofa>> (2023, травень, 18).

регіонів та загальну світову енергетичну безпеку¹. Зупинка постачання енергії, переривання транзиту та зміни угод про постачання мають серйозний вплив на економіку країн та міжнародні енергетичні ринки. Помітний вплив війни в Україні також спостерігається у тих втратах ринків, які зазнали міжнародні компанії та корпорації. В зв'язку з чим вони змушені змінювати свої стратегії, переглядати інвестиційні портфелі та шукати альтернативні ринки. Це призводить до фінансових втрат для цих компаній, а також впливає на глобальну економічну динаміку. Крім того, війна в Україні порушує глобальну логістичну інфраструктуру та ланцюги постачань. Це призводить до збільшення логістичних витрат, затримок у постачанні товарів та послуг, а також загрози для глобальної торговельної системи². Окрім економічних викликів, війна в Україні також призводить до збільшення витрат країн на оборону та озброєння для захисту своїх інтересів та забезпечення безпеки. Це веде до зменшення ресурсів, які можуть бути витрачені на інші сфери, такі як інфраструктура, освіта, охорона здоров'я, культура тощо. Тож, війна в Україні створює значні макроекономічні виклики та нестабільність, які впливають на різні аспекти світової економіки, торгівлі та безпеки. Розв'язання конфлікту та відновлення стабільності в регіоні є надзвичайно важливими для забезпечення стійкого економічного розвитку та безпеки всього світу.

Після 24 лютого 2022 року міжнародна спільнота зіткнулася із **глобальною загрозою для світової продовольчої безпеки**. Зменшення постачання зерна з України на світовий ринок стало ще одним відчутним наслідком війни в Україні. Обмеження можливостей для експорту зерна призвели до дефіциту продуктів харчування та загрози голоду в деяких регіонах світу, зокрема в країнах Африки. Високий попит на зерно та скорочення можливих обсягів його постачання має серйозний вплив на харчову безпеку світу. Це природним чином призводить до підвищення цін на продукти харчування. Це створює тиск на доступність продуктів продовольства, особливо для людей з низькими доходами та вразливих груп населення, що відчули всі без виключення країни світу. Крім того, руйнування сільськогосподарської інфраструктури в країні, такої як системи зрошення, сховища для зерна та інших сільськогосподарських споруд; а також втрати сільськогосподарських українських територій, які раніше використовувалися для вирощення та виробництва харчових культур, а через війну зазнали значних пошкоджень через їх мінування, затоплення, втрату іригаційних потужностей тощо, ставить під загрозу світову продовольчу безпеку на невизначений довготривалій період. Всі ці фактори спільно викликають загрозу для світової продовольчої безпеки, і вирішення конфлікту в Україні та відновлення стабільності в сільському господарстві є необхідними кроками для забезпечення сталого постачання харчових продуктів та забезпечення безпеки харчування.

Висновки. На основі аналізу геополітичних та макроекономічних змін, викликаних війною в Україні, ця стаття розглянула кілька важливих аспектів, що варто підкреслити.

В першу чергу, війна в Україні призвела до геополітичної нестабільності, проявляючись у загостренні латентних територіальних конфліктів, неконтрольованому поширенні озброєнь та порушенні балансу сил міжнародних акторів. Це створює серйозні загрози глобальній безпеці та потребує подальшого дослідження.

По-друге, війна в Україні має значний вплив на макроекономічні процеси. Втрата ринків міжнародними компаніями, перерозподіл ринків енергоресурсів та порушення логістичних ланцюгів постачань створюють нестабільність в економічних системах регіонів та мають далекосяжні наслідки для світової економічної безпеки.

Третій аспект, який варто відзначити, – це гуманітарна криза, що виникла в результаті війни. Масштабна хвиля біженців та переселенців, навантаження на медичну систему та гуманітарна катастрофа в окремих регіонах ставлять під загрозу гуманітарну стабільність та безпеку людей. Розуміння цих наслідків вимагає подальшого дослідження та розробки стратегій для надання необхідної допомоги та підтримки.

Крім того, війна в Україні має серйозні негативні екологічні наслідки, що загрожують довкіллю та природним резерватам. Руйнування сільськогосподарської інфраструктури, викид токсичних речовин та загроза світової ядерної війни потребують належного вивчення та прийняття заходів

¹ Mayor, R. (2022). Global Economic Outlook. *KPMG International* <<https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2022/09/global-economic-outlook-2022.pdf>> (2023, травень, 18).

² Beal, T. (2022). Economic security: A need for a renewed global effort. *Chatham House, The Royal Institute of International Affairs* <<https://www.chathamhouse.org/2022/03/economic-security-need-renewed-global-effort>> (2023, травень, 18).

для запобігання екологічним катастрофам. Також міжнародна спільнота зіткнулася із глобальною загрозою для світової продовольчої безпеки.

Висновки з цієї статті свідчать про серйозні виклики, які виникають для світу внаслідок війни в Україні, а також відкривають перспективи для подальших наукових досліджень в цій сфері. Подальші наукові розвідки повинні спрямовуватись не лише на виявлення проблем, що існують, а також на пошук ефективних інструментів та політичних рішень для вирішення проблем, пов'язаних з геополітичною та макроекономічною нестабільністю, викликаною війною в Україні.

References:

1. Horodnichenko, Yu., Sologub, I., di Mauro, B. V. (2022). Vidbudova Ukrayiny: pryntsyipy ta polityka [Reconstruction of Ukraine: principles and politics]. *Centre for Economic Policy Research* <https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf> (2023, May, 18). [in Ukrainian].
2. Yurchyshyn, V. (ed.) (2022). *Heopolitychni ta heoekonomichni zminy, formovani pid vplyvom rosiys'koyi ahresiyi, ta onovlennya mistysya Ukrayiny u svitovomu prostori* [Geopolitical and geoeconomic changes formed under the influence of Russian aggression and renewal of Ukraine's place in the world]. Kyiv: Razumkov Center. [in Ukrainian].
3. Lubrani, O. (2022). Viyna sprychynyla nayshvydshe ta naymasshtabnishe peremishchennya lyudey u Yevropi z chasiv Druhoyi svitovoyi viyny [The war caused the fastest and largest displacement of people in Europe since World War II]. *Orhanizatsiya Obyednanykh Natsiy Ukrayina* [United Nations Ukraine] <<https://ukraine.un.org/uk/175836-viyna-sprychynyla-nayshvidshe-ta-naymasshtabnishe-peremishchennya-lyudey-u-evropi-z-chasiv-drugoї>> (2023, May, 18). [in Ukrainian].
4. Faria, G. (2022). Scorched Earth: The Catastrophic Environmental Costs Of Russia's Invasion Of Ukraine. *Radio Free Europe/Radio Liberty* <<https://www.rferl.org/a/ukraine-environmental-catastrophe-russia-invasion-ecosystems/31919411.html>> (2023, May, 18).
5. Razumkov Center (2023). *Z chym svit vkhodyt u 2023 r. Ekonomichni perspektyvy vidnovlennya Ukrayiny. Analytychna dopovid* [With what the world enters 2023. Economic prospects for the recovery of Ukraine. Analytical report] <https://razumkov.org.ua/images/pdf/2023_MATRA_I_KVARTAL.pdf> (2023, May, 18). [in Ukrainian].
6. Platforma rishen dlya menedzheriv pryrodookhoronnoyi diyalnosti [Solutions platform for environmental managers] (2023). *Ekolohichna katastrofa* [Environmental disaster] <<https://ecolog-ua.com/theme/ekologichna-katastrofa>> (2023, May, 18). [in Ukrainian].
7. Mayor, R. (2022). Global Economic Outlook. *KPMG International* <<https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2022/09/global-economic-outlook-2022.pdf>> (2023, May, 18).
8. Beal, T. (2022). Economic security: A need for a renewed global effort. *Chatham House, The Royal Institute of International Affairs* <<https://www.chathamhouse.org/2022/03/economic-security-need-renewed-global-effort>> (2023, May, 18).
9. International Electronic Scientific and Practical Journal “WayScience” (2023). *Russia-Ukraine War: Consequences for the World* <<http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2023/03/Conference-Proceedings-March-2-3-2023-3.pdf>> (2023, May, 18).